

Bir Yaşam Bir Anı

Mümtaz Peker

Doğduğum, büyüdüğüm kasabanın kültürünü aile ve din kurumundan öğrendim. Öğrendiklerimi sorgulamamayı mahalle baskısı pekiştirdi. Kasabada yaşadığımız her olayın tek açıklayıcı değişkeni bize yetiyordu. Yeni filiz vermiş bağlarımızı soğuk vuruyor; ekinlerimiz kuraklıktan kuruyor; günlerce beklediğimiz yağmur sel olup her şeyimizi alıp götürüyor; hayvanlarımız aynı zaman içinde kırılıyor; ailesinin geçimini sağlamak için Aydın ovasına çalışmaya gidenlerin çoğunun dönüşte sıtmadan kaynaklı ölüşünün cenaze namazına yetişemiyoruz; fakat bunlar yetmiyormuş gibi Cuma namazını kılmaya gittiğimizde arkasında saf tuttuğumuz hocamızın

tek değişkenli açıklayıcı söylemini de tartışmadan içselleştirebiliyorduk.

Yanılmıyorsam ilk bizim dönemde başlayan merkezi sınavda birinci tercihim Hacettepe Sosyoloji bölümü olmuştu. Babam neden doktor, mühendis, avukat gibi meslek dalını seçmememi hiç sorgulamadı. Ona göre doğuşta alnıma, adını ilk kez duyduğu bu meslek yazılmıştı. Bense yeterli puanım olmasına karşın, onun gönlünden geçen okullara kayıt yaptırmayı hiç düşünmemiştim.

İkinci yılın başında Fransa'dan gelen genç bir öğretmenimiz iki dersimize girmeye başlamıştı. Daha ilk dersinde anlattıkları benim edindiğim kültürü, mahalle baskısını yıkmaya yetmiş; bana

özgürlüğümü sağlamıştı. Söyledikleri çok basitti. Öğretmenim “Gençler, sosyolojinin iki çalışma alanı vardır. Bunlardan ilki insan-insan ilişkilerinin harpten-darptan arındırılıp, barışa-sevgiye dönüşümünün nasıl olabileceğidir? İkincisi ise insan-doğa ilişkilerinin düzenlenmesidir. Böylece büyük insanlık, her türlü gereksinimini karşıladığı doğanın, kendi iç dinamikleri kaynaklı olaylarının kontrolünü en üst düzeyde yapma uğraşısına girer. Doğa olaylarının yıkımını, zararını minimize etmeye, buna karşın doğadan maksimum faydayı sağlamaya çalışır. Bu süreçte yapabildiği tek şey aklını kullanma yetisini geliştirmektir. Aklını kullanma yetisini geliştiremeyen toplumlar, doğa olaylarının yıkımını tek bir değişkenle açıklarlar: KADER AĞI.

Yaşam hikayemden sonra anıma gelmek istiyorum. Yozgat Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Projesinin (1976-1981) ön araştırma soru kâğıdı yanına tek sayfalık bir hastalık formu eklemiştik. Ailede son bir ay içinde hasta olanı, varsa bu hastalık nedeniyle öleni bununla saptamak amacındaydık. İlk üç günde yapılan görüşme formlarını incelediğimde, görüşmeciler sanki söz birliği etmişçesine ölüm nedenini “ecel” olarak yazmışlardı. Akşamki toplantıda görüşmecilere ecelin, bir ölüm nedeni olmadığını, ömrün alında

yazılı olduğuna inanılan sonu olduğunu açıkladım. Bundan sonra yapacakları görüşmelerde buna dikkat etmelerini rica ettim.

Temel araştırmada sorunu çözmüştük. Ne ki araştırmanın temeli olan birbirinden bağımsız ikili kayıt sistemi kaynaklarında en çok ölüm nedeni ecel olarak görülmüyordu. Benzeri yanlışlık doktor raporlarında da tekrarlanıyordu.

Hocam N. H. Fişek’le konuyu tartıştığında hemen görev vermişti. “-Sen DİE’de Başkan danışmanısın. Sağlık Bakanlığından son bir yıl içinde DİE’ne gelen ölüm raporlarında durum nasıl? Bir rapor hazırla. Dünya Sağlık Örgütü bu konuya çok önem veriyor” dedi.

Konuyu hemen bir iç yazıyla kurum içine duyurduk. Bir yılı tamamlamak üzere saptadığımız tarihlerde gelen ölüm raporlarını bilgisayara yükledik. Sonuçlar aynıydı. Ülkemizde ilk ölüm nedeni açık arayla “ecel”di.

Bunun üzerine kurumlararası eğitim iş birliği düzenlemesi yapıldı. Ölüm raporu düzenleyen hekimlere gerekli açıklama yazısı yazıldı. Kısa zaman içinde ülkemizdeki ölüm nedenleri, Dünya Sağlık Örgütünün sınıflamasına göre yapılmaya başlandı.

Başarıda hiç şüphesiz hekimlerin çok büyük payı vardı. Onlar, ufak bir uyarıyla neden-sonuç ilişkisine göre ölüm nedeni olan ya da olabilecek hastalıkları ölüm raporlarında yazmaya başlamış, doğru iş yapmanın huzuruna kavuşmuşlardı.

İnsan-doğa ilişkisi kaynaklı ölümlerde, doktorların ölüm raporlarında yazdıklarının hep tersi nedenleri ileri süren Cumhurbaşkanımız, Hatay'da şöyle konuşmuş: “Böylesine büyük bir felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir” (tccb.gov.tr, 08.02.2023). Kısacası, doğa olaylarını önleme konusunda akli kullanmayı önermeyi değil, doğa olaylarını önlemede aklın yetersizliği kabul etmiş.

Doğa olaylarını önleme konusunda, aydınlanmanın temel söylemi olan “aklını kullanma özgürlüğünü” önerme yerine “bu olayların “kaçınılmaz kader ağı” içinde gerçekleştiğini vurgulamış. Sözü bittiği yer burası oluyor.

Seksenine merdiven dayamış, çoklu organ yetmezliğiyle savaşıyor bir insan olarak genç hekim arkadaşlarıma aklın-bilimin öncülüğünde sosyolojinin iki çalışma alanına olan katkılarını cesaretle sürdürmelerini dilerim. Tarih sizin başarınızı, onlarınsa cahilliğini ve korkaklığını yazacaktır.